

Реља Б. ЖЕЉСКИ*

Зоран В. МАЛБАШИЋ**

Академија за националну безбедност, Београд

„АЛБАНСТВО”: ЕТНИЧКО И ВЕРСКО У ПРОЦЕСУ АЛБАНСКЕ НАЦИОНАЛНЕ ИНТЕГРАЦИЈЕ

Айсїраќиї: Предмет анализе овог рада је феномен „албанства”, који се у последњих век и по манифестовао у бројним појавним облицима али се искристалисао као један од најтрајнијих кохезивних фактора у конституисању албанског националног јединства и албанске иредентистичке политике¹. У раду се анализирају утицаји које су на албанску националну свест оставили меморијализација албанског средњовековног великаша Скендербега, те заоставштина „Призренске лиге”, симбола прве конкретне албанске политичке стратегије са експанзионистичким потенцијалом. Акцентат је на анализи концепта „албанства”, који је у политички живот Албаније ушао у раној фази тзв. „Албанског народног препорода” (*Rilindja Kombëtare*) и који је до данас остао неизоставан елемент у политичкој агенди матичне државе и националистички оријентисане албанске дијаспоре. Циљ овог истраживања је указивање на чињеницу да је током историје албанске државе „албанство” била резистентна константа која је са успехом служила да се бројни племенски, професионални и културолошки антагонизми, ставе по страни.

Кључне речи: „Албанство”, Албанија, иредентизам, идеологија, национализам.

УВОД

Иако постоји више теорија о пореклу данашњих Албанаца (нпр. са простора кавкаске Албаније), „у науци преовлађује мишљење које је заступао и српски археолог Милутин Гарашанин да су Албанци у суштини нова етничка формација настала у првим вековима средњег века, на старобалканским основама, мешавином различитих елемената старих палеобалканских супстрата – илирских, дакомизијских (дарданских) и трачких. Не може се, дакле, говорити о Албанцима као директним и непосредним настављачима Илира или Дарданаца“². У античком периоду, Албанија

* Ванредни професор, relliusmc@yahoo.com

** Доцент, zoranmalbasic83@gmail.com

1 Под овим појмом се подразумева идеолошко-политичка концепција и конкретна делатност усмерена на мењање државних граница на такав начин да етничке или националне мањине постану део јединственог и заокруженог простора, односно дођу под власт државе у којој њихов народ чини већину.

2 Славенко Герзић, *Сїара Србија (XIX-XX век) грама једне цивилизације*, Нови Сад – Београд, 2012: 114; *Илири и Албанци*, Зборник радова, Српска академија наука и уметности – Одељење историјских наука, Београд, 1988.

није имала етничке и религијске особености, а тек са доласком Словена на Балкан тамошња племена су почела да се препознају као „Албанци”³. У средњем веку, Албанци су нарочито били погођени религијским антагонизмима након шизме, 1054. године. Хришћански албански живаљ био је подељен на католике и православце, а конфесионални мозаик додатно је усложњен након османских освајања која су као доминантну донела мухамеданску веру. Племенске поделе су биле још снажније, јер су се две најбројније етничке подгрупе – Тоске и Геге, свака са својим особеностима, вековима развијале под различитим утицајима са Запада и Истока.

Осим краткотрајног отпора османској власти за време албанског великаша српског порекла Ђурађа Кастриотија – Скендербега, за разлику од осталих народа у окружењу (Бугара, Срба и др.), Албанија током средњег века није имала готово никакве елементе државности. Те околности су утицале да се код Албанаца знатно касније јави свест и потреба за стварањем јединствене државе. Појава овакве политике продукovala је нестабилност у читавом региону последњих век и по, а управо немогућност да се створи заједничка политичка платформа и превазиђу дубоке регионалне, племенске и верске разлике међу Албанцима, довела је до појаве „албанства” као упорне националистичке мантре која ће надаље карактерисати албанска настојања за успостављањем пуног националног, политичког и територијалног јединства.

СКЕНДЕРБЕГОВО НАСЛЕЂЕ И ЗАОСТАВШТИНА „ПРИЗРЕНСКЕ ЛИГЕ”

Скендербег је средином XV века успео да накратко одржи независност значајних територија настањених Албанцима пред османским освајањима и да уједини албанске старешине у тзв. „Љешку лигу”. Иако није имао безрезервну албанску подршку, дугогодишња титула „Кнеза Албаније” је утицала да албански национални мислиоци касног XIX века о њему формирају својеврсни мит, представљајући га као апсолутног националног хероја и централну фигуру албанске великодржавне политике. Скендербег је портретисан и као борац за албанску државу који је спречавао исламизацију Албаније⁴, иако су векови под турском управом значајно потиснули хришћански утицај, а албанско становништво је дало значајан број великих везира Отоманској империји.⁵ У поступку конститусања албанске националне државе, Скендербег је истицан као хомогенизујући фактор и „камен темељац албанске државе”⁶, а његово наслеђе било је зачетак „албанства” које су надаље баштинили албански национални мислиоци.

3 Nicholas Hammond, *The Relations of Illyrian Albania with the Greeks and the Romans*, in: Tom Winniffrith (ed.), *Perspectives on Albania*, Palgrave Macmillan, 1992, p. 39.

4 Видети: Artemida Kabashi, *The memory of George Castriota Scanderbeg among the Arberesh of Italy: A study on the role of diaspora in the creation of Albanian national identity*, Thesis in History at the Texas Tech University, 2005.

5 World Heritage Encyclopedia, *Albanian Grand Viziers*, доступно на: http://www.gutenberg.us/articles/albanian_grand_viziers (25.11.2020.).

6 Artemida Kabashi, *The memory of George Castriota Scanderbeg among the Arberesh of Italy: A study on the role of diaspora in the creation of Albanian national identity*, Thesis in History at the Texas Tech University, 2005, p. 13.

Међу најзначајнијим одредницама у националној историји Албаније је и конституисање *Лиге за одбрану џрава албанскоџ народа*, односно Албанске „Призренске лиге” (*Besëlidhja e Prizrenit*), коју су јуна 1878. године основали политички репрезенти из свих крајева настањених Албанцима и која се примарно залагала за формирање јединственог „Албанског вилајета”. Иако је представник екстремније фракције Абдул Фрашери предложио прекид свих односа са Портом и формирање независне Албаније сачињене од 4 вилајета – скадарског, јаџинског, битољског и косовског⁷, ипак је прихваћен предлог о широј самоуправи Албаније уз признавање врховне власти султана. Међутим, границе претпостављене независне Албаније остале су симбол будућег албанског иредентизма и постале границе „Велике Албаније”, „Етничке Албаније”, „Природне Албаније”. Ставови по питању наслеђа „Призренске лиге” до данас нису усаглашени ни у албанској ни у међународној историографији и политичкој историји. Док једни „Лигу” карактеришу као митологизовани догађај који је дефинисао албанску нацију, бројнији су они који истичу да је у питању заправо била стратегија Порте да сачува турски утицај у вилајетима настањеним Албанцима⁸, а има и мишљења да је она била инструмент великих сила (Аустроугарске⁹, Италије и Велике Британије) у склопу шире балканске геополитичке стратегије.¹⁰ Евидентно је, међутим, да је „Лига” била изразито антихришћанска, протурска организација (првобитно је носила назив „Комитет правих муслимана” - *Xhemiet i Ihtilati Islamie*¹¹) која се смаџра круџијалним доџађајем у „Албанском народном џреџороду” и ембрионом албанске великодржавне џолиџике која је у џрви џлан истџакла џоџребу за креирањем јединственоџ, самосџалноџ државноџ еџниџиџеџа.

„АЛБАНСТВО” У НЕЗАВИСНОЈ АЛБАНИЈИ

Визију „божанске Албаније” баштинили су бројни албански политичари различитих идеолошких опредељења, тако да су „албанство” као псеудо-религију признавали и албански ројалисти у међуратном периоду и послератни комунисти. Ауторитет за све њих, „водећи представник прве генерације албанских националиста”¹², песник Пашко Васа, у поеми из 1878. године, етаблира „албанство” као једини пут креирања народног јединства:

7 Јован Хаџи Васиљевић, Арбанашка лига: арнаутска конџра; Српски народ у Турском Царству (1878-1882), издање уредништва Ратника 1909: 40.

8 Овде је од посебног значаја студија Bernard Stulli, *Albansko pitanje (1875-1882)*, Rad Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti, knj. 318, Zagreb 1959.

9 О напорима хабзбуршке владе на грађењу модерног албанског националног покрета видети опширније у Милорад Екмечић, *Дуџо креџање између клања и орања*. Историја Срба у новом веку (1492-1992), Треће, допуњено издање, Београд, 2010.

10 Димитрије Богдановић, *Књига о Косову*, САНУ, посебна издања, Књига DLXVI, Београд, 1986, стр. 115.

11 Bernhard Tönnes, *Sonderfall Albanien : Enver Hoxhas „eigener Weg” und die historischen Ursprünge seiner Ideologie*, Oldenbourg, München 1980: 145.

12 Bernd Fischer, *Albanian Nationalism and Albanian Independence*, SEEU Review Special Edition, Volume 10, Issue 1, 2014: 32.

„Устајте Албанци, пробудите се
сјатите се братски у истој вери,
не гледајте цркве и џамије:
Религија Албанаца је Албанство!”¹³

У тексту „Албанија, шта је била, шта јесте и шта ће постати”¹⁴ из 1899. године, који се сматра једним од најзначајнијих албанских националних списа, филолог и књижевник Сами Фрашери је изложио детаљне претпостављене границе будуће албанске државе, на тадашњем Косовском, Битољском, Јањинском и Скадарском османском вилајету. Овај политички спис је извршио снажан утицај на креирање „албанства” и у наредним деценијама је препознат као „ултимативни идеолошки манифест албанског народног препорода”¹⁵. По стицању независности, додатно се учврстила теза о „албанству” као божанском елементу, што потврду добија у речима утицајног албанског филолога Илиа Дило Шеперија из 1920. године: „Божанска Албанија, класична земља хероја, слави данас један од најсвећелијих дана своје националне историје: дан њејорода и кришћења у новом живому слободи!... Залејришала је славна Скендербејева засјава, а божанство слободи народа учинило је да сјасење Албаније њосјане закон!... Наша религија „албанство” меша се са црквеном њесмом идеално замишљеној свеји”¹⁶. Овај говор је касније постао један од основних идеолошких темеља у деловању националистичке албанске емиграције. Организација „Народни фронт” (*Balli Kombetar*) је 70-их година XX века у Риму публиковала националистичко гласило „Застава” (*Flamuri*)¹⁷, у којем је на стогодишњицу оснивања „Призренске лиге” 1978. године¹⁸ објављен управо Шеперијев говор који идеализује „албанство” као ултимативни постулат албанског националног јединства.

Пред избијање Другог светског рата, 16. априла 1939. године албанска круна је формално предата италијанском краљу Виктору Емануелу III, чиме је, без готово икаквог отпора, формализована италијанска фашистичка инвазија на ову државу.¹⁹ Иако је Албанија престала да постоји као суверена држава 26 година након стицања независности, то никако није значило и одрицање од албанских великодржавних аспирација. Почетком Другог светског рата до пуног изражаја је дошла идеја о примату националног јединства. Претеча касније оштреприхваћених расистичких идеја Трећег рајха био је и Наим Фрашери (старији брат Самија Фрашерија), један од кључних идеолога „Албанског народног препорода”. Његова песма о албанској националној супремацији објављена је годинама након његове смрти у Штутгарту 1940. године у склопу „Есеја о неједнакости људских раса”:

13 Bernhardt Tönnies, наведено дело: 57.

14 Robert Elsie, *Text and documents of Albanian History*, доступно на: http://www.albanianhistory.net/1899_Frasheri/index.html (07.12.2020.).

15 Dukagjin Gorani, *Orientalist Ethnonationalism: From Irredentism to Independentism: Discourse analysis of the Albanian ethnonationalist narrative about the National Rebirth (1870-1930) and Kosovo Independence (1980-2000)*, Doctoral dissertation, Cardiff University 2011: 152.

16 Bernhardt Tönnies, наведено дело: 55.

17 Edwin E. Jacques, *The Albanians: An Ethnic History from Prehistoric Times to the Present*, McFarland & Company, Inc. Publishers Jefferson, North Carolina 1995: 424.

18 Bernhardt Tönnies, наведено дело: 56.

19 О ставовима италијанских фашиста по питању „албанства” видети опширније у *Le terre Albanesi redente, I. Kossovo*, Reale Accademia D'Italia, Roma 1942.

„Људи се деле на неколико раса,
 ...бела раса је најбоља од њих
 ...од оне расе која је дошла у Европу
 ...у те прве очигледно спадају Пелазгејци,
 и њихови синови, ми Албанци.”²⁰

Важна карактеристика албанског оријенталистичко-етнонационалистичког дискурса односи се на религијску ирелевантност у конституисању националне идеологије.²¹

„АЛБАНСТВО” ЗА ВРЕМЕ РЕЖИМА ЕНВЕРА ХОЏЕ

Током апсолутистичке и репресивне комунистичке владавине Енвера Хоџе, од завршетка Другог светског рата до његове смрти 1985. године, Албанија се трансформисала у једну од најзатворенијих држава света. Основе албанског комунизма су у старту биле специфичне, будући да се Хоџа борио против фашиста под заставом Скендербега, а не под црвеном заставом Октобарске револуције.²² Хоџин режим се није отворено дистанцирао од идеје „Велике Албаније”, иако је он, као лидер Комунистичке партије Албаније (КПА), првобитно гајио врло присне везе са југословенским комунистима. Резолуција Информбироа је донела поштуну заокрет у односу са југословенском федерацијом, тако да је Хоџа једнострано раскинуо Уговор о пријатељству и сарадњи ФНРЈ и Албаније, након чега је Албанија (уз СССР) постала један од Титових највећих противника.²³ Албанија се поново окреће „албанству” као стожеру великоалбанске политике, сада преформулисана у шири контекст права народа на самоопредељење. У својим мемоарима, Хоџа је истакао: „Ако се сваком народу, као целини, дозволи да слободно одлучује о својој будућности, ѿим ѿре ће ѿо биѿи дозвољено делу једној народа, насилно ѿријојеном ѿуђем ѿелу.”²⁴ Сукоб Москве и Београда Хоџа је искористио да обнови идеју „Велике Албаније: „Није мољо ниѿи се може ѿовориѿи о „великој” или „малој” Албанији. По-сѿојала је и ѿосѿоји само једна Албанија... као нација, и као земља насѿањена ѿудима исѿе крви, исѿој језика, исѿе кулѿуре, исѿе исѿорије, исѿе ѿсихичке и националне оформљеносѿи у целини, Албанцима... ми нисмо ни за „велику”, ниѿи за „малу” неѿо само за Албанију која као земља и нација ѿредсѿавља једну и само једну целину”.²⁵

Албански *sui generis* национализам²⁶ дошао је до пуног изражаја, а концепт „албанства” уздиже се на ранг псеудо-религије у поступку деконфесионализације

20 Bernhardt Tönnies, наведено дело: 150-151.

21 Dukagjin Gorani, *Orientalist Ethnonationalism: From Irredentism to Independentism: Discourse analysis of the Albanian ethnonationalist narrative about the National Rebirth (1870-1930) and Kosovo Independence (1980-2000)*, Doctoral dissertation, Cardiff University 2011: 184.

22 Miranda Vickers, *The Albanians: A Modern History*, I.B. Tauris, London 2001: 159-160.

23 Димитрије Богдановић, *Књига о Косову*, САНУ, посебна издања, Књига DLXVI, Београд 1986: 187.

24 Enver Hodža, *Titoisti; Istorijски zapisi*, Institut za marksističko-lenjinističke studije CK KPA, Izdavačka kuća „8 Nentori”, Tirana 1982: 86.

25 Ibid, 90-91.

26 Albulena Halili, *The Albanian National Question - the Final Piece of the Unsolved Balkan Puzzle?* SEEU Review Special Edition, Volume 10, Issue 1, 2014: 168.

Албаније и њеног проглашења за прву атеистичку земљу у историји, уз истицање континуитета између Комунистичке партије и покрета *Rilindja*. На обележавању стогодишњице „Призренске лиге” (1978.), главни режимски идеолог Рамиз Алија изјавио је да је религијска разједињеност била главни фактор који је успоравао „народно ослобођење”.²⁷

„АЛБАНСТВО” И САВРЕМЕНИ АЛБАНСКИ ИРЕДЕНТИЗАМ

У првим деценијама XXI века око 70% становништва Албаније је муслиманске вероисповести, док се тај број на Косову и Метохији пење на скоро 90%.²⁸ Након пада комунистичког режима, 1990. године, суштински носиоци изворног албанског иредентизма постају Албанци муслимани, а важну улогу у формирању албанске иредентистичке стратегије одиграли су исламски фундаменталисти. Бројне војне обуке које су терористи окупуљени у терористичкој организацији „Ослободилачка војска Косова – ОВК” реализовали у годинама пре почетка отвореног оружаног сукоба на КиМ, делом су финансиране и од радикалних исламиста из „Ал Каиде”. Њен вођа Осама Бин Ладен је 1994. године посетио Албанију под легендом хуманитарног активизма и помоћи муслиманској браћи²⁹, и иницирао формирање балканске мреже цихадиста који су се борили на ратиштима у БиХ, а потом и на КиМ. Концепт „дихада” брзо се укоренио у војну стратегију албанских иредентиста.

Иако је верска припадност дуго била од секундарног значаја за албански иредентизам, године пре конфликта на КиМ су у први план избациле исламски фундаментализам као један од примарних фактора у борби за „неослобођене територије” на подручју КиМ и Македоније. Међутим, последње декаде вратиле су идеологију „албанства” у јавни дискурс, а „албанска унија”, без доминантне религијске компоненте, промовисана је као пожељно државно уређење у којем би Албанци на Балканском полуострву остварили свој пуни етнички, политички и привредни потенцијал. Академија наука Албаније донела је 1998. године „Платформу за решење албанског националног питања”, која јасно истиче да је „уједињење свих етничких албанских територија у једну националну државу оправдана тежња свих Албанаца”.³⁰ Средином деведесетих година прошлог века, тадашњи председник Албаније Сали Бериша се залагао за „духовну реунификацију” албанског народа³¹, док је, на трагу ставова својих претходника, албански премијер Еди Рама 2018. године предложио да Република Албанија и тзв. „Република Косово” имају заједничког председника који би симболизовао национално јединство и заједничку политику

27 Bernhardt Tönnes, наведено дело: 496-497.

28 Dukagjin Gorani, *Orientalist Ethnonationalism: From Irredentism to Independentism: Discourse analysis of the Albanian ethnonationalist narrative about the National Rebirth (1870-1930) and Kosovo Independence (1980-2000)*, Doctoral dissertation, Cardiff University 2011: 185.

29 Небојша Пантелић, *Генеза албанској ексцијемизма и шероризма на Косову и Метохији*, Политичка ревија, Београд, бр.01/2008: 109.

30 Akademia e Shkencave e Shqipërisë (Academy of Sciences of Albania), *Platform for the solution of the national Albanian question*, Shkencë, Tirana 1998: 3.

31 Miranda Vickers, James Pettifer, *Albania: From Anarchy to a Balkan Identity*, Hyrst & Company, London 1997: 154.

националне безбедности³², при чему је и сама „албанска унија” Рамин конструкт.³³ „Албанство” и данас има одређену привлачну моћ, иако је Република Албанија далеко од атеистичке државе каква је била за време Енвера Хоџе, с обзиром да само 2.5% Албанаца себе дефинише као атеисте или као припаднике минорних религијских група.³⁴ Међутим, актуелне панаалбанске прекограничне иницијативе, као део тренда који је у експанзији у Европи и који се односи на подстицање интеграције изван националних граница,³⁵ фаворизују појмове попут „тесне прекограничне сарадње”, „албанске уније” или „Природне Албаније”, као терминошки прихватљивије опције од ратоборног конструкта „Велике Албаније”. „Албанија је нација која живи у будућности”³⁶, односно и даље чека на остварење својих тежњи о јединственој држави.

ЗАКЉУЧАК

Албански народ вековима живи на Балкану, простору небројених подела, те је „албанство” често било пожељан инструмент за превазилажење разлика карактеристичних не само за Албанце, већ и за све народе који насељавају ово поднебље и увредило се као симбол јединства Албанаца.

Закаснили почетак албанског националног буђења утицао је на формирање националистичке идеологије која је инсистирала на аутохтоности, староседелаштву и праву на све територије које Албанци насељавају. Иако је првобитно имао проосмански карактер, „Албански народни препород” је ударио камен темељац „албанству” као ултимативној егалитарној албанској вредности, која је код Албанаца са свих страна границе опстала као јединствена духовна историја која је надживела различите идеологије. Њиме се неретко амалгамирало више различитих идеолошко-политичких концепата у јавном животу Албаније и оно се одржало као националцентрични наративни конструкт и симбол албанског *demosa* изнад државе и пролазних стратегија политичких одлучилаца у овој земљи.

Неолиберални концепти мултикултурализма настоје да деконструишу националне особености у глобализованој заједници, као и да пасивизирају унапред проглашене негативне ефекте које етнопдурализам генерише. Међутим, „албанство” као сурогат религија у албанском друштву показало је изузетну отпорност на овакве трендове, те и данас служи за превазилажење стратешког, идентитетског, па и економског партикуларизма и представља стални подсетник да реализација идеје „Велике Албаније” није остала заробљена у XIX и XX веку, већ представља актуелну регионалну безбедносну претњу.

32 <https://www.dw.com/en/albanias-edi-rama-floats-joint-president-idea-in-kosovo/a-42642058> (10.11.2020.).

33 <https://www.dw.com/sr/ramina-prirodna-promena-granica/a-48020558> (10.11.2020.).

34 https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/population-demographic-situation-languages-and-religions_en (05.11.2020.).

35 *Panalbanizam: Kolika je pretnja stabilnosti na Balkanu?* International Crisis Group, Izveštaj za Evropu br.153, Tirana/Brisel, 25. februar 2004: 2.

36 Albulena Halili, *The Albanian National Question - the Final Piece of the Unsolved Balkan Puzzle?* SEEU Review Special Edition, Volume 10, Issue 1, 2014: 170.

ЛИТЕРАТУРА

- Akademia e Shkencave e Shqipërisë (Academy of Sciences of Albania) 1998: *Platform for the solution of the national Albanian question*, Shkenca, Tirana.
- Halili 2014: Albulena Halili, *The Albanian National Question - the Final Piece of the Unsolved Balkan Puzzle?* SEEU Review Special Edition, Volume 10, Issue 1.
- Kabashi 2005: Artemida Kabashi, *The memory of George Castrioti Scanderbeg among the Arberesh of Italy: A study on the role of diaspora in the creation of Albanian national identity*, Thesis in History at the Texas Tech University.
- Fischer 2014: Bernd Fischer, *Albanian Nationalism and Albanian Independence*, SEEU Review Special Edition, Volume 10, Issue 1.
- Stulli 1959: Bernard Stulli, *Albansko pitanje (1875-1882)*, Rad Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti, knj. 318, Zagreb.
- Tönnies, Albanien 1980: Bernhardt Tönnies, Sonderfall Albanien, Enver Hoxhas „eigener Weg“ und die historischen Ursprünge seiner Ideologie, Oldenbourg, München.
- Gorani 2011: Dukagjin Gorani, *Orientalist Ethnonationalism: From Irredentism to Independentism: Discourse analysis of the Albanian ethnonationalist narrative about the National Rebirth (1870-1930) and Kosovo Independence (1980-2000)*, Doctoral dissertation, Cardiff University.
- Jacques 1995: Edwin E. Jacques, *The Albanians: An Ethnic History from Prehistoric Times to the Present*, McFarland & Company, Inc. Publishers Jefferson, North Carolina.
- Hodža 1982: Enver Hodža, *Titoisti; Istorijски zapisi*, Institut za marksističko-lenjinstičke studije CK KPA, Izdavačka kuća „8 Nentori“ 1982.
- Le terre Albanesi redente, I. Kossovo*, Reale Accademia D'Italia, Roma, 1942.
- Vickers, Pettifer 1997: Miranda Vickers, James Pettifer, *Albania: From Anarchy to a Balkan Identity*, Hurst & Company, London.
- Vickers 2001: Miranda Vickers, *The Albanians: A Modern History*, I.B. Tauris, London.
- Hammond 1992: Nicholas Hammond, *The Relations of Illyrian Albania with the Greeks and the Romans*, in: Tom Winniffrith (ed.), *Perspectives on Albania*, Palgrave Macmillan.
- Panalbanizam: Kolika je pretnja stabilnosti na Balkanu?* International Crisis Group, Izveštaj za Evropu br.153, Tirana/Brisel, 25. februar 2004.
- Богдановић 1986: Димитрије Богдановић, *Књига о Косову*, САНУ, посебна издања, Књига DLXVI, Београд.
- Илири и Албанци*, Зборник радова, Српска академија наука и уметности – Одељење историјских наука, Београд, 1988.
- Хаџи Васиљевић 1909: Јован Хаџи Васиљевић, Арбанашка лига: арнаутска конгра; Српски народ у Турском Царству (1878-1882), издање уредништва Ратника.
- Екмечић 2010: Милорад Екмечић, *Дуго крейшање између клања и орања*. Историја Срба у новом веку (1492-1992), Треће, допуњено издање, Београд.
- Пантелић 2008: Небојша Пантелић, *Генеза албанској експемизма и шероризма на Косову и Мејохији*, Политичка ревија, Београд, бр.01.
- Терзић 2012: Славенко Терзић, *Сџара Србија (XIX-XX век) драма једне цивилизације*, Нови Сад – Београд.

ИНТЕРНЕТ ИЗВОРИ

- https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/population-demographic-situation-languages-and-religions_en (05.11.2020.).
- <https://www.dw.com/en/albanias-edi-rama-floats-joint-president-idea-in-kosovo/a-42642058> (10.11.2020.).
- <https://www.dw.com/sr/ramina-prirodna-promena-granica/a-48020558> (10.11.2020.).

Robert Elsie, *Text and documents of Albanian History*, доступно на: http://www.albanianhistory.net/1899_Fraseri/index.html (07.12.2020.).

World Heritage Encyclopedia, *Albanian Grand Viziers*, доступно на: http://www.gutenberg.us/articles/albanian_grand_viziers (25.11.2020.).

Relja B. ŽELJSKI

Zoran V. MALBAŠIĆ

„ALBANIANISM”: THE IDEOLOGICAL FOUNDATION OF ALBANIAN IRREDENTISM

SUMMARY

The subject of analysis of this paper is the phenomenon of „Albanianism”, which has, in recent centuries, manifested itself in numerous forms, but also crystallized itself as one of the most enduring cohesive factors in constituting Albanian national unity and Albanian irredentist policy. The paper analyzes the influences on the Albanian national consciousness left by the memorialization of the Albanian medieval great Skenderbeg, and the legacy of the „League of Prizren”, which is a symbol of the first concrete Albanian political strategy with expansionist potential. The emphasis is on the analysis of the concept of „Albanianism”, which entered the political life of Albania in the early phase of the so-called „Albanian national awakening” (*Rilindja Kombëtare*) and which has remained an indispensable element in the political agenda not only of the host state, but also in the nationalist-oriented Albanian diaspora. The aim of this research is to point out the fact that throughout the history of the Albanian state „Albanianism” has been a resistant constant that successfully served to put aside numerous Albanian antagonisms, be they tribal, confessional or cultural.

Key words: „Albanianism”, Albania, irredentism, ideology, nationalism.